

49.

Ügynöki jelentés Varró Jánosról és Gazda Ferencről

Kolozsvár, 1956. november 20.

Forrás: „Gyurka”

A találkozón részt vett Páll Ferenc, 1956. nov. 20. 20 órakor, 3. sz. K-lakás

Folyó év november 14-én Gazda Ferenc, a Nyelvtudományi Intézet kutatója beszélgetett Varró Katalinnal, aki szintén a Nyelvtudományi Intézet kutatója, és utóbbi megkérdezte Gazdát, hogy látta-e Szabédit [Szabédi László]. Gazda szerint Szabédi szívvel-lélekkel a magyarországi forradalmárok és követelései mellett áll, és sajnálja a Magyarország által elszenvedett károkat.⁶⁸ Varró azt mondta, hogy az lehetetlen, hiszen Szabédi a forradalom és követelései ellen érvelt, megpróbálta meggyőzni a diákokat, de nem sikerült neki. Szabédi leírta magát az egyetemen, az Egyetemen a tisztességes elemek nem állnak szóba vele. Másrészt, folytatta Varró, Szabédi opportunistá nyilatkozatot tett közzé a sajtóban, azt hiszem Kelemen elvt. is olvasta. Gazda kérdésére Kelemen azt mondta, hogy nem emlékszik pontosan, ez egy rövid nyilatkozat volt, amiben azt mondja, hogy személyesen győződött meg arról, hogy az Üzbég Népköztársaságban a lenini szellemben oldották meg a nemzeti kérdést. Ugyanott elítéli az ellenforradalmat, a magyarországi eseményeket. Gazda erre úgy válaszolt, hogy nagy különbség van a között, hogy az ember kijelenti, hogy a magyarországi forradalom egészében ellenforradalom, és ezt elítéli, illetve egy ellenforradalmat elítélő nyilatkozat között. Abból a hozzáállásból, abból a módból, ahogyan az eseményeket Varró Katalin elemezte, az volt kiolvasható, hogy ő és férje szívvel-lélekkel a magyarországi megmozdulás mellett állnak, azt mondta, hogy Varga János,⁶⁹ a Budapesti Egyetem professzora a legjobb barátjuk, és a követelések egyik szerzője. Tagja a

68 Szabédi László 1956-os szereplését több tényező határozta meg. 1956 szeptemberében részt vett a Miron Constantinescuval tartott kolozsvári gyűlésben, és keményen bírálta a párt nemzetiségi politikáját. A forradalom küszöbén arra kényszerítették, hogy a Szovjetunióba utazzon egy iróküldöttséggel (lásd a 28. sz. iratot). Ott a magyarországi események szovjet értelmezésére volt utalva; hazatérésekor, november első napjaiban Bukarestben elítélően nyilatkozott egy újságírónak a forradalomról. Kolozsvárra érkezve, november 5-én revideálta korábbi álláspontját, de a nyilatkozat megjelenését már nem volt képes megakadályozni. Miután saját hallgatói is szemére vetették a sajtóban leközölt nyilatkozatot, Sz. L. visszavonult a közszerepléstől.

69 Varga János (1929–), történész, levéltáros. 1950-től az ELTE oktatójaként dolgozott. 1952-ben belépett az MDP-be. 1955-ben az ELTE Történettudományi Karán adjunktus lett, és kinevezték dékánhelyettesnek. Ugyanebben az évben az egyetemi MDP-szervezet titkára. Október 22–23-án részt vett a másnapi tüntetés megszervezésében, I. Tóth Zoltánnal fogalmazta meg az egyetemisták és az oktatók követeléseit. Pozsár Istvánnal a bölcsészkar Egyetemi Forradalmi Diákbizottság vezetője lett, és október 30-án az egyetemisták képviselőjében Nagy Imrével tárgyal. Novemberben részt vett a telefongyári munkástanács ülésén. 1956. december 16-án egyetemi docenssé nevezték ki. 1957. áprilisától 1958 tavaszáig többször kihallgatták a belügyi szervek, de nem került bíróság elé. 1957-ben fegyelmi eljárást indítottak ellene az ELTE-n, áthelyezték az MTA Történettudományi Intézetébe. 1968-tól az Országos Levéltár igazgatóságán dolgozott. 1972-ben elnyerte az akadémiai doktori címet. 1978-tól az Országos Levéltár főigazgatója, az ELTE címzetes egyetemi tanára. 1989 novemberében nyugdíjazását kérte. 1990–1994 között az MDF parlamenti képviselője volt. Varga János 1848-ról folytatott kutatásaihoz erdélyi anyagokat gyűjtött, 1954-ben járt először Kolozsváron, ahol Varró Katalin volt a román Külkapcsolatok Intézete által mellé rendelt kísérője. Akkor került V. J. kapcsolatba a Varró családdal.

Magyar Dolgozók Pártjának.⁷⁰ Azt mondta, hogy az áldozatok nem számítanak, de 10 millió embert nem lehet kivégni. Azt mondta, hogy a magyarországi forradalmárok szocializmust akarnak, de azt akarják, hogy az oroszok menjenek ki az országból. A harc nem a régi rend megdöntéséért folyik, hanem az ország függetlenségéért. A Varró család jóban van Lakó Elemérrel, Dávid Gyulával, Bernáth Ágostonnal. Negatív hozzáállású. Ironikusan beszélt az olyan emberekről, akik nem vennének részt a harcokban, és kifejezték bosszúságukat, hogy nem lehettek ők is Budapesten.

„Gyurka János”

A III. Alosztály megjegyzései. A jelentés nevezett Gazda Ferencre, a kolozsvári Nyelvtudományi Intézet kutatójára vonatkozik, akit ellenséges tevékenység miatt csoportos felderítő nyomozás alatt tartunk, valamint nevezett Varró Katalinra, szintén a kolozsvári Nyelvtudományi Intézet kutatójára. Őt a Magyar Népköztársaság-beli eseményekkel kapcsolatos ellenséges megnyilvánulásai miatt már jelezték szerveinknek.

Feladatok: Mivel „Gyurka” ügynök nagy bizalomnak örvend a nevezett Gazda Ferencnél és Varró Katalinnál, velük beszélgetve állapítsa meg konkrétan hogyan fejtik ki lázító tevékenységüket egyes magyar nacionalista elemek körében a magyarországi események hatására, kiket lázítanak, és hogyan beszélnek meg és hogy látják a maguk által folytatott ellenséges tevékenységet, valamint azt is, hogy milyen irányba [folytatják azt].

Eszközök: Javasoljuk, hogy nevezett Varró Katalin ellen kezdeményezzenek ellenőrző nyomozást, és az ebben a jelentésben foglalt, a fent nevezettre vonatkozó jelzéseket vegyék fel káderlapjára és jelezzék a tartományi pártszerveknek is.

Páll Ferenc főhadnagy

ACNSAS, fond Informativ, dosar 3010, vol. 1, f. 67–68. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

⁷⁰ Eredetiben: Partidul celor ce muncesc din Ungaria.